

Mellem utopi og dystopi i byplanlægning

Noter fra Byplanhistorisk Udvalgs seminar 2026

Utopiske visioner har gennem historien spillet en central rolle i udviklingen af den danske by. Samtidig viser erfaringerne, at selv de mest idealistiske planlægningsprojekter kan få utilsigtede konsekvenser. Byplanhistorisk Udvalgs seminar 2026 satte fokus på spændingsfeltet mellem utopier og dystopier i byplanlægningen.

Af Herman Blaauw,
studentermehjælper,
Dansk Byplanlaboratorium

Utopiske visioner har gennem tiden sat et tydeligt præg på byplanlægningen. Ebenezer Howards haveby fra 1898 blev også en inspiration i Danmark og kan ses i blandt andet Helsingør og Tømmerup. Efterkrigstiden førte til eksperimenter med kollektive boformer som Kollektivhuset Høje Søborg, mens parcelhuset dominerede som ideal. Dårlige boligforhold i slumprægede områder førte til omfattende saneringer, for eksempel opførelsen af Dronningegården i København.

Modernismens helhedsplaner i 1960'erne, som Køge Bugt Planen og Høje Gladsaxe, satte på lys, luft, grønne arealer og planlægningens evne til at skabe bedre liv. Fælles for dem alle var en grundlæggende tro på forandring, fremskridt og på planlægningens evne til at forme det gode samfund.

Samtidens utopier – fremtidens dystopier

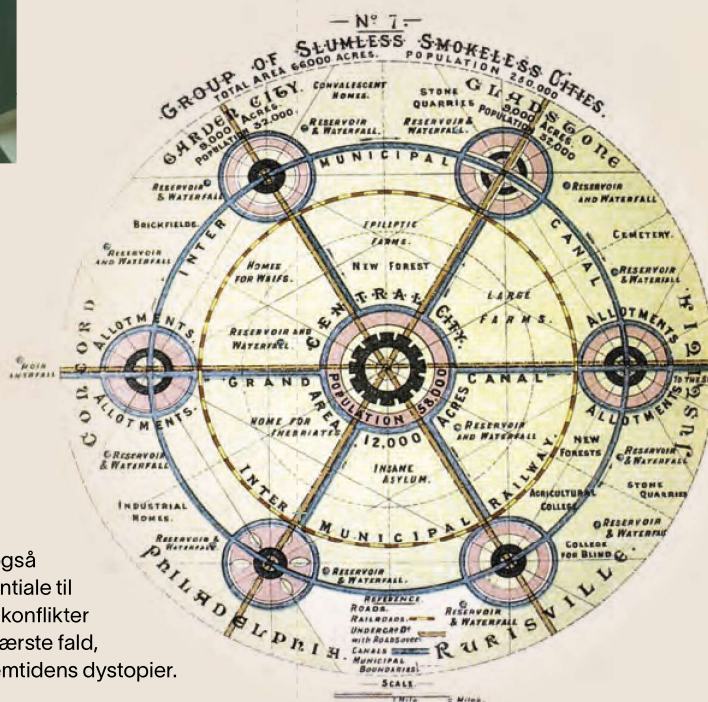
Historien viser, at utopiske visioner både har formet og udfordret den danske byudvikling. Mange idéer, der blev formuleret som løsninger på samtidens problemer, har senere skabt nye udfordringer, hvilket rejser spørgsmålet:

Hvordan kan vi forstå arven fra tidligere tiders utopiske planlægning, og hvordan undgår vi, at nutidens visioner udvikler sig til morgendagens dystopier?

Modernismens planlægning, der skulle sikre bedre boliger og levevilkår, møder i dag kritik, blandt andet fra Arkitekturop-røret. Vollsmose i Odense, opført fra 1967, er et eksempel på et projekt med store sociale ambitioner, der i dag gennemgår en omfattende omdannelse.

Hvordan kan vi forstå arven fra tidligere tiders utopiske planlægning, og hvordan undgår vi, at nutidens visioner udvikler sig til morgendagens dystopier?

Samtidig udfordres parcelhuset som danskernes foretrukne boligideal af bæredygtighed, demografiske forandringer og nye måder at leve på. Derfor eksperimenteres der i dag med alternative boformer, fællesskabsorienterede boligtyper og mindre boliger, ofte inspireret af bofællesskaber og kollektive boformer.

Men planlægningen formes ikke kun af idealer om fællesskab og livskvalitet. I et boligmarked præget af stigende priser og kapitalstærke investorer er spørgsmålet, hvor meget plads der reelt er til planlægningens sociale ambitioner. Har vi i virkeligheden et planlægningsproblem, eller er udfordringen snarere, at systemet fungerer præcis, som det er indrettet til? I det lys kan man diskutere, om store nutidige projekter som Lynetteholmen, med dets tydelige utopiske

ambitioner, også rummer potentiale til at skabe nye konflikter og måske, i værste fald, ende som fremtidens dystopier.

Seminarer gav både et historisk tilbageblik på tidligere utopiske tanker og et fremadrettet perspektiv på fremtidens visioner i planlægningen. Samtidig blev det tydeligt, at planlægning altid rummer både muligheder og faldgruber. Netop derfor er refleksion over tidligere erfaringer afgørende, hvis dagens utopier ikke skal udvikle sig til morgendagens dystopier.

Et sammendrag fra seminarer vil udkomme som Byplanhistorisk Udvalgsseminarskrift på Byplanlabs hjemmeside. Indtil da kan tidligere seminarskrifter læses på byplanlab.dk

Ebenezer Howards idé om havebyen kombinerede by og land i små, selvforsynende samfund med grønne områder, men den var en utopi, fordi den undervurderede økonomiske og sociale kompleksiteter i virkelige byer.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS